

ובמקום שקונים בכסף לבדו, ונתנה לו כסף ואח"כ נתן לה שטר – קנתה. הגהות אשרי. ומהתוס' אין נראה כן. עוד נראה מהסוגיא, שה"ה במוכר לה שדהו מפני רעתה, שאו קונה בשטר לבד, וכתב ונתן לה שטר – קנתה). ובמעוֹת שאינם טמונים – קנתה, ובעל אוכל פירות. (ולדעת ר' אבא, ר' אבהו וכל גדולי הדור, לשיטת רשב"ם – אינו אוכל פירות, כמתנה. ואין הלכה כן).

ב. נחלקו האמוראים אם נותן בעין יפה ואין לו זכות אכילת פירות, או לא. והסיקו להלכה שאין הבעל אוכל פירות. (ואולם, אותם פירות דינם כנכסי מלוג, ויילקח בהם קרקע והבעל יאכל פירות. עתוס' ועוד).

(וכתבו הראשונים (ר"ת, רא"ש וש"פ – שם), שאע"פ שאין הבעל אוכל פירות, אינה יכולה למכרם, שהרי יש לו זכות ירושה. ובשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"א קד) כתב שאם לא ידע הבעל שהוא יורשה, או אף כשידע דין ירושת הבעל, אך לפי דין המלכות יכולה היא ליתן לאחרים מה שקבלה ממנו, הרי כשנתן לה, נתן על דעת שתוכל ליתנה לאחרים, ושוב רשאית לעשות כן גם מדין תורה).

ג. אינו חייב לשלם, (וכ"ש אם לא גרש ושחרר. תוס'), לפי שיכול לטעון שלא היתה זאת הלוואה, אלא נתכוננת לגלות מעותי, ושלי הם. (וי"א, דוקא במעות טמונים, אבל אם לא היו טמונים – משלם לה. תוס', רא"ש, רשב"א. וכ"פ הרמ"א – פו, ב. ודלא כהרמב"ם ושו"ע. וע' חו"א חו"מ לקוטים ה – בירור השיטות).

דף נב

ק. מה דין קבלת פקדונות מאשת איש, מעבד או מקטן?

אין מקבלים מהם פקדונות, שמה אינו שלהם. ואם קיבל מן האשה – יחזיר לה. (יש ראשונים שפרשו שיכול להחזיר לבעל, אם רוצה). מתה – יחזיר לבעלה, שהוא יורשה, (ואם אין לה בעל עתה, מחזיר ליורשיה). אמרה בשעת מותה לתתם לפלוני – אם היא נאמנת עליו – נותן כפי שאמרה. ואם לאו – לבעלה (או ליורשיה, כנ"ל). (ואם אמרה שלא בשעת מותה לתתם לפלוני – מתוך שיכולה לקחתם בעצמה וליתנה לפלוני, נאמנת בדבריה, ומחזירים לאותו פלוני. ודוקא בשעת מיתתה שאין בידה ליטול ולתת, אינו חייב ליתנם לפלוני, כנזכר. כן היא שיטת התוס', וכ"פ הרמ"א אה"ע פו, א. והב"ש שם צידד שלפי שיטת הרמב"ם אפשר שאינה נאמנת. היתה נושאת ונותנת בתוך הבית, כתבו התוס' שאינה נאמנת לומר שלי הם או של פלוני. וכ"ה ברא"ש ובטושו"ע. וע' חלקת מחוקק פו סק"ו. ומה שתמה על הריב"ש, כבר קדמו בתשב"ץ ח"א נט).

קבל מן העבד – יחזיר לו. ואם מת, גם אם נשתחרר קודם שמת – מחזיר לרבו (רשב"ם). ובתורי"ד חלק על כך, שכיון שאילו היה חי, היה מחזיר לעבד, עתה שמת – מחזיר ליורשיו).

קבל מן הקטן (שלא הגיע לעונת הפעוטות. רשב"א ועוד) – יעשה לו סגולה. (– דבר שהקטן קיימת ויש בו שימוש או שאר פירות. כגון ספר-תורה או דקל), ולא יחזיר לו, שאינו משומר אצלו. (ואם החזיר לו – כתב הרמב"ן שפטור מלשלם).

קא. אחד מן האחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית, (וכן האשה שהיא נושאת ונותנת בבית), והיו שטרות חוב או שטרי מקח רשומים על שמו – האם יכול לטעון שהם ממונו הפרטי או לא?

נחלקו בדבר רב ושמואל. לדעת רב, (וכן הלכה, דתניא כוותיה, וכמותו נקטו כמה אמוראים), עליו להביא ראיה לדבריו. ואמר רב חסדא: לא שנו אלא שאין חלוקים בעניניהם הממוניים, ואפילו בעיסתם בלבד, שלא ידוע לנו על קיומו של ממון נפרד השייך לו ולא לשאר האחים, אבל אם חלוקים אפילו בעיסתם בלבד, נאמן בדבריו, שהרי אפשר שקימוץ מעיסתו וחסך לו ממון. (ואפילו אם טוען שקיבל ירושה מאמו ולא מקימוץ בעיסתו, נאמן ב'מיגו'. תוס').

ובטיב הראיה המוטלת עליו, נחלקו אמוראים אם צריך עדים דוקא (רבה) או די אפילו בקיום השטרות (רב ששת), שכיון שב"ד אשרו וקיימו אותם, ודאי בדקו את הדבר, שאכן השטר שייך לו באופן פרטי, כפשוטו הכתוב בשטר. (ר"ח פסק כרבה, שצריך עדים. וכ"נ בשו"ע – חו"מ סב).
שמואל אמר שרב מודה לו כאשר האח מת, שיורשיו, שאינם בקיאים בראיות אביהם, אינם צריכים להביא ראיה. ורב פפא הקשה על כך. ופסקו רוב הפוסקים כשמואל (בדעת רב), ודלא כרשב"ם).

דף נג

קב. האם ניתן לקנות שתי קרקעות נפרדות, על ידי פעולת 'חזקה' אחת?

קרקעות הפקר המפורדות זו מזו, אפילו על ידי מיצר או חצב שביניהם, אם בא לקנותן בחזקה, צריך להחזיק בכל אחת מהן. (ואולם במכר – אם שילם דמי כולן – קנאן בחזקה אחת. [ולפי לישנא קמא להלן (סז), אם החזיק בחולסית לא קנה מצולה, וכן להפך, לפי ששימושם שונה ואין האחד נקנה בחזקתו של האחר. וע"ש ב'הדר' הנצי"ב].
במתנה – מחלוקת הראשונים. וכן יש דעה (רבנו יונה) שאף במכר, אפילו אם לא שילם עבור כולן, אם פרש המוכר שבחזקה אחת יקנה כולן – קונה).

שתי שדות, ומיצר מפסיק ביניהם, אם החזיק באחת לקנות אותה ואת חברתה אות המיצר שביניהם – נסתפק ר' זירא. ועלה ב'תיקו'. וכן נסתפק ר' אלעזר כשהחזיק במיצר לקנות שתיהן. ועלה ב'תיקו'. (וכתב הרא"ש, שאם בא אחד והחזיק בחזקה ודאית – זכה בה הוא, לפי שהראשון לא זכה, מפני הספק, שהקרקע ברשות בעליה הראשונים. ובמאירי הביא שיטה אחרת, שאין רשות לאחד להוציא מידו של זה, שהרי הוא כמוחזק. וע"ע ב'ברכת אברהם' בבאור השיטות. וע' מחנ"א קנין-חצר, יג).

ובשני בתים, פנימי וחיצון – אם החזיק בפנימי כדי לקנות אותו ואת החיצון – קנה שניהם. (ולר"ף – גרסה אחרת). אבל החזיק בחיצון כדי לקנות אותו ואת הפנימי – לא קנה אלא את החיצון. (לפי שהבית החיצון משועבד לשימוש הפנימי, ולא להפך).

(אבל שדה אחת, אם היא מסויימת במצריה – קנאה כולה בחפירת מכוש אחד – כדעת רב (וכן הורה רב נחמן. וכן פסקו הפוסקים). ולשמואל לא קנה אלא מקום מכוש. ואם אינה מסויימת במצריה – נחלקו השיטות. – ע' להלן נד: נו. ובראשונים).

דפים נג – נד

קג. מהו קנין 'חזקה' וכיצד הוא נעשה?

קנין 'חזקה' הוא מעשה קנין לקרקע על ידי פעולת החזקה המורה בעלות על הנכס.
כאשר הוא נעשה בפני המוכר, אינו צריך לומר 'לך חזק וקני' אלא כל שנתרצה למכרה והחזיק זה בפניו – קנה. כשמחזיק שלא בפניו – צריך שיאמר המוכר 'לך חזק וקני'. (ואם מסר לו מפתח, אין צורך באמירה זו. תוס' וש"פ).
ולדעת שמואל, אין חילוק בדבר זה בין מכירה למתנה, ואולם רב הסתפק לומר שלפי שהנתון מתנה, בעין יפה הוא נותן – אין צריך אמירת 'לך חזק וקני' כלל. (הלכה כשמואל. קצב, ב).
מעשה החזקה מתבצע בכמה אופנים: תיקון כלשהו בקרקע, כגון השלמת בניית גדר, אף אם אינו מועיל אלא מעט, שמתחילה היה ניתן להכנס דרך ברווח ועתה בדוחק, וכן פרצת גדר כדי להכנס ולצאת, ובאופן שהועיל מעט בפריצתו. וכן התקנת מנעול, השקיה, חרישה, זריעה (עם כיסוי, אבל השלכת זרעים לבד וכדו' – אינה קונה),